חייב בשלמא עביט של מימי רגלים איכא זריקה משתברת אלא צואה מאי זריקה משתברת איכא בצואה לחה לימא כתנאי שחט לה חגב ר׳ יהודה [א]מחייב וחכמים פוטרים מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר אמרינן [ב]כעין זביחה ומר סבר לא אמרינן כעין זביחה אלא כעין פנים לא דכ״ע לא אמרינן כעין זביחה אלא כעין פנים בעינן ושאני חגב הואיל וצוארו דומה לצואר בהמה אמר ר״נ אמר רבה בר אבוה אמר רב [ג]עבודת כוכבים שעובדין אותה במקל שבר מקל בפניה חייב ונאסרת זרק מקל לפניה חייב ואינה נאסרת א״ל רבא לר״נ מאי שנא שבר דהויא ליה כעין זביחה זרק נמי הויא ליה כעין זריקה א״ל [ד]בעינן זריקה משתברת וליכא אלא מעתה אבני בית מרקולים במה יאסרו א״ל אף לדידי קשיא לי ושאלתיה לרבה בר אבוה ורבה בר אבוה לחייא בר רב וחייא בר רב לרב וא״ל נעשה כמגדל עבודת כוכבים הניחא [א]למ״ד עבודת כוכבים של עובד כוכבים אסורה מיד אלא למ״ד עד שתעבד תישתרי דהא לא פלחה א״ל כל אחת ואחת נעשית עבודת כוכבים ותקרובת לחברתה א״ה בתרייתא מיהא תשתרי אמר ליה אי ידעת לה זיל שקלה רב אשי אמר כל אחת ואחת נעשית תקרובת לעצמה ותקרובת לחברתה תנן מצא בראשו כסות ומעות או כלים הרי אלו מותרין פרכילי ענבים ועטרות של שבלים ויינות שמנים וסלתות וכל דבר שכיוצא בו קרב לגבי מזבח אסור בשלמא יינות שמנים וסלתות איכא כעין פנים ואיכא כעין זריקה משתברת אלא פרכילי ענבים ועטרות של שבלים לא כעין פנים איכא ולא כעין זריקה משתברת איכא אמר רבא אמר עולא כגון שבצרן מתחלה לכך א״ר אבהו א״ר יוחנן [ה]מנין לזובח בהמה בעלת מום לעבודת כוכבים שהוא פטור שנאמר [1]זובח לאלהים יחרם בלתי לה׳ לבדו לא אסרה תורה אלא כעין פנים הוי בה רבא במאי אילימא בדוקין שבעין השתא לבני נח חזיא לגבוה בבמה דידהו לעבודת כוכבים מיבעיא אלא [ו]במחוסר אבר וכדרבי אלעזר [ב]דאמר ר׳ אלעזר מנין למחוסר אבר שהוא אסור לבני נח שנאמר [2]ומכל החי מכל בשר שנים מכל אמרה תורה הבא בהמה שחיין ראשי אברין שלה האי ומכל החי מיבעי ליה למעוטי טריפה [ג][3]מלהחיות זרע נפקא הניחא למ״ד טריפה אינה יולדת אלא למ״ד טריפה יולדת מאי איכא למימר אמר קרא אתך בדומין לך ודלמא נח גופיה טריפה הוה [4]תמים כתיב ביה דלמא תמים בדרכיו צדיק כתיב ביה דלמא תמים בדרכיו וצדיק במעשיו לא מצית אמרת דנח גופיה טריפה הוה דאי ס״ד נח טריפה הוה א״ל רחמנא דכוותך עייל שלמין לא תעייל השתא דנפקא מאתך [ד]להחיות זרע למה לי אי מאתך ה״א לצוותא בעלמא ואפי׳ זקן ואפי׳ סריס קמ״ל [ז]להחיות זרע: א״ר אלעזר [ה]מנין לשוחט בהמה למרקולים שהוא חייב שנאמר [5]ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים אם אינו ענין לכדרכה דכתיב [6]איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם תנהו ענין לשלא כדרכה והא להכי הוא דאתא האי מיבעי ליה לכדתניא

עד

חייב. אפילו אין עבודתה בכך: לימא. מילתיה דרב כתנאי: שחט לה חגב. לכל עבודת כוכבים שבעולם בין דרכה בין אין דרכה בכך: מר סבר. רבי יהודה סבר אמרינן כעין זביחה ואע״פ דלאו זביחה ממש היא דהא אין שחיטת חגבים נוהגת והויא כשבירת מקל [ו]דמחייב הואיל ואיכא למימר כעין זביחה וה״ה שבירת מקל דהויא שבירה ומיתוך מדלא אשמעינן אווז ותרנגול דשייכא ביה שחיטה ממש: ורבנן סברי לא אמרינן כשבירה כעין זביחה: לא דכ״ע לא אמרינן כעין זביחה. ובמקל אפילו רבי יהודה פטר וליתא לדרב דכעין פנים בעינן מידי דדמי לזביחה כגון חיה ועוף ובהמה אפי׳ אין ראויין לקרבן: ושאני חגב הואיל וצוארו דומה לבהמה. דיש לה צואר כבהמה ולהכי מחייב רבי יהודה דכעין שחיטת פנים הוא: שבר מקל לפניה חייב ונאסרת. המקל בין שעבודתה בשבירה בין שאין עבודתה בשבירה הויא עבודה להתחייב והויא תקרובת ליאסר כדאמרן דכעין זביחה היא: זרק מקל בפניה חייב. וכגון שעבודתה בזריקת מקל מאיכה יעבדו [ז]: ואינה נאסרת. המקל דלא הוי תקרובת אלא מידי דכעין פנים: אלא מעתה. דבעינן כעין פנים אבנים הנזרקות למרקולים במה יאסרו: כמגדל עבודת כוכבים. התוספת על המרקולים קטן ליעשות מרקולים גדול ואיסורו משום עבודת כוכבים עצמה ולא משום תקרובת אבל מקל לא איתעביד עבודת כוכבים דעיקרה של עבודת כוכבים לאו מקל [ח]ניהו: הא לא פלחה. דהא כולה גידול עבודת כוכבים ניהו: ותקרובת לחבירתה. לענין שתהא חבירתה נעבדה ממנה ונאסרה ממנה חבירתה משום עבודת כוכבים וניתרת בביטול אבל תקרובת למהוי זבחי מתים [ט] שאין בטלין עולמית לא הוו דכעין פנים בעינן ומקל לא אתעביד עבודת כוכבים ושרי לגמרי: בתרייתא תשתרי. שהרי עבודת כוכבים נעשית אבל לא נעבדה עדיין: אי ידעת לה. אם אתה מכירה לאחרונה זיל שקלה כלומר שאין לה היכר לפיכך כולה אסורה: תקרובת לעצמה. שהרי אין לה עבודה אחרת אלא זריקה ובזריקתה נעשית עבודת כוכבים ונעבדת ואפילו אחרונה נאסרת משום עבודת כוכבים עצמה: הרי אלו מותרין. בגמרא מפרש טעמא לקמן (עמוד ב): שבצרן מתחלה. לצורך עבודת כוכבים ובבצירתן עבדה לעבודת כוכבים דהוי כשבר מקל לפניה דדמי לזביחה: בלתי לה׳. משמע שראוי לשם הכתוב מדבר: דוקין. טיי״א: לבני נח. כל זמן שלא ניתנה תורה אף ישראל נקראו בני נח: חזיא לגבוה בבמה דידהו. דילפינן לקמן דמחוסר אבר נאסר להן ולא מום אחר: אלא במחוסר אבר. דלא אשכחן דליתחזי לגבוה: הבא בהמה שחיין ראשי אברים שלה. שגלוי וידוע לפניו שעתיד להקריב נח כדכתיב ויקח מכל הבהמה הטהורה וגו׳ [י]: מלהחיות זרע נפקא. דבר שעושה פירות וטריפה שניקב קרום של מוח או שחתכו רגליה שוב אינה יולדת: אלא למ״ד טריפה יולדת. איצטריך מכל החי למעוטה דלא נפקא מלהחיות זרע: בדומין לך. ולא טרפה הלכך מכל החי למחוסר אבר אתא: ודלמא נח גופיה טריפה הוה. ואע״ג דחי כמה שנים דלמא טריפה היה ס״ל הלכך לא נפקא מאתך למעוטי טריפה ואתא מכל החי למעוטה ולא ממשמעותא דהחי דהא טריפה חיה אלא מריבויא ומפרשים להאי החי לשון בריאות וטריפה הוא דאימעיט אבל מחוסר אבר לא: להחיות זרע למה לי. הא אימעוט טריפה: אי מאתך. טריפה הוא דממעיט אבל זקן וסריס מחמת חולי דלאו אמינא לצוותא בעלמא אמר רחמנא לעיילינהו וטריפה לא ניעול שתמות במיתה אבל לעשות פירות לא איכפת ואפילו זקן וסריס ליעול קמשמע לן: למרקולים. אף על פי שאין עבודתו בזביחה: לכדרכה. לעבודת כוכבים שעבודתה בזביחה דהא נפקא לן מאיכה יעבדו:

עד

חייב. פ״ה ואפי׳ אין עבודתה בכך ונ״ל דמ״מ היתה רגילה בצואה דהא רב יהודה לא מחייב [ו](אלא) בשבירת מקל ואע״ג דדמי לזביחה רק באותה שרגילה במקל וכן הכא בחגב צ״ל שעובדין אותה בחגב בענין אחר שלא בשחיטה דאי אינה רגילה בו מה בעי לדמויה להך דרב יהודה לימא כתנאי ועוד כי משני דכ״ע לא אמרינן כעין זביחה אלא כעין פנים וטעמא דמחייב הואיל וצוארו דומה לבהמה ואי אינה רגילה בו כלל ובלא לחייב מטעם שמקריב אותו כעין פנים גמור והוי כמו שוחט בהמה לעבודת כוכבים שחייב לכל עבודת כוכבים שבעולם מטעם שהיא עבודת פנים כדפירש לעיל בקונט׳ וכי יועיל צוארו דומה לבהמה להחשיב כעין פנים יותר משוחט בהמה בעלת מום לעבודת כוכבים דאמרינן לקמן דפטור אלא ודאי מיירי בעבודת כוכבים שרגילין לעבוד בחגב ודמי לדרכה בכך טפי מבהמה בעלת מום לעבודת כוכבים שאין דרכה בבהמה כלל ובהכי ניחא דלא קאמר דכ״ע אמרינן כעין זביחה כרב ומחייב בשבירת מקל באותה שעובדין אותה במקל והכא דפליגי בחגב פליגי באין עובדין אותה בכך דלא עדיף צוארו דומה לבהמה מבעלת מום כדפרישית: מנין למחוסר אבר. פירשתי בפ״ק (לעיל דף ו.) וכל הסוגיא:

אפילו

עין משפט נר מצוה

יב א מיי׳ פ״ג מהל׳ עבודת כוכבים הלכ׳ ד סמג לאוין מה טוש״ע י״ד סי׳ קלט סעיף ד:
יג ב ג ד מיי׳ שם הלכ׳ ג ד טוש״ע שם סעיף ג:
יד ה ו מיי׳ שם הלכה ד סמג שם:
טו ז מיי׳ שם הל׳ ג:

◆

רבינו חננאל

אוקימנא בצואה לחה שמתחתכת והיא כעין חתיכת אבר אבר: שחט חגב לעבודת כוכבים ר׳ יהודה מחייב וחכמים פוטרים. אוקימנא כולי עלמא כעין פנים בעינן ושאני חגב הואיל וצוארו דומה לצואר בהמה וכאילו בהמה שחט לעבודת כוכבים. ורבנן. לאו בהמה היא: אמר רב עבודת כוכבים שעבודתה במקל שיבר מקל בפניה חייב ונאסרת דשבירתה כעין זביחה היא. זרק מקל בפניה חייב שהרי דרך עבודתה במקל. ואינה נאסרת אותה המקל. דבעינן זריקה משתברת. כגון זריקת דם וליכא: ומקשינן אי הכי אבני מרקוליס אמאי אסורות הלא עבודתו בזריקת אבן היא והאבן אינה משתברת בעת זריקתה כזריקת דם. ופרקינן אבני מרקוליס אינן נאסרות אלא מפני שעושה אותן עבודת כוכבים ובכל יום מוסיף ומגדלה. ומקשינן הניחא לר״ע דאמר עבודת כוכבים של עובד כוכבים אסורה מיד. אלא לר׳ ישמעאל דאמר עד שתעבד אכתי לא פלחה ואמאי אסורות. ופרקינן כל אחת ואחת נעשית עבודת כוכבים ותקרובת לחברתה. בתרייתא תשתרי דעדיין לא נעבדה. ופריק רב אשי כל אחת ואחת נעשית תקרובת לעצמ׳ ותקרובת לחברתה. הנה גם היא כאלו נעבדה. ומקשינן עליה דרב מהא דתנן פרכילי ענבים ועטרות של שבלים אסורות משום תקרובת עבודת כוכבים והא הני לא כעין פנים איכא. דהא אין נקרבין בעזרה בתורת קרבן כיוצא באלו. וגם אינה כזריקה משתברת במאי נאסרין. ופרקינן כגון שבצרן וקצרן מתחלה לכך שנאסרו בשעת חתיכה שהיא כעין זביחה: א״ר יוחנן מנין לזובח בהמה בעלת מום לעבודת כוכבים שפטור שנאמר זובח לאלהים יחרם בלתי לה׳ לבדו כל הראוי לשם חייב בו לעבודת כוכבים ואוקימנא האי בעלת מום מחוסרת אבר היא אבל בעלת מום בדוקין שבעין חייב. דהא חזיא לגבוה לבני נח בבמה דידהו. שנאמר ומכל החי מכל בשר וגו׳ אמרה תורה הבא בשר שחיין ראשי אברין שבה. ומצאנו שהעלה מהן נח קרבן וכר״א דאמר מנין למחוסר אבר שאסור לבני נח שנאמר ומכל החי מכל בשר וגו׳ אמרה תורה הבא בהמה שחיין ראשי אבריה. ומקשינן האי להכי הוא דאתא כו׳ ופשוטה היא כו׳ א״ר אלעזר מנין השוחט בהמה למרקוליס שחייב ה״ל

מסורת הש״ס

א) לעיל מו. [לקמן ע״ב], ב) זבחים קטו. לעיל ה:, ג) [צ״ל מלחיות], ד) [צ״ל לחיות], ה) סנהדרין סא. זבחים קו., ו) [בדפוסי׳ מחייב], ז) [דברים יב], ח) הי״א, יעב״ץ, ט) [תהלים קו], י) [בראשית ח], כ) מהר״ח מ״ו.

◆

תורה אור השלם

1. זֹבֵחַ לָאֱלֹהִים יָחֳרָם בִּלְתִּי לַייָ לְבַדּוֹ: שמות כב יט
2. וּמִכָּל הָחַי מִכָּל בָּשָׂר שְׁנַיִם מִכֹּל תָּבִיא אֶל הַתֵּבָה לְהַחֲיֹת אִתָּךְ זָכָר וּנְקֵבָה יִהְיוּ: בראשית ו יט
3. גַּם מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם שִׁבְעָה שִׁבְעָה זָכָר וּנְקֵבָה לְחַיּוֹת זֶרַע עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ: בראשית ז ג
4. אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדֹרֹתָיו אֶת הָאֱלֹהִים הִתְהַלֶּךְ נֹחַ: בראשית ו ט
5. וְלֹא יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת זִבְחֵיהֶם לַשְּׂעִירִם אֲשֶׁר הֵם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּהְיֶה זֹּאת לָהֶם לְדֹרֹתָם: ויקרא יז ז
6. הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תִּנָּקֵשׁ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הִשָּׁמְדָם מִפָּנֶיךָ וּפֶן תִּדְרֹשׁ לֵאלֹהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָה יַעַבְדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת אֱלֹהֵיהֶם וְאֶעֱשֶׂה כֵּן גַּם אָנִי: דברים יב ל

◆

לעזי רש״י

טיי״א. קרום על העין הפוגע בראייה.

◆

מוסף רש״י

שהוא אסור לבני נח. להקריב לגבוה (לעיל ה: זבחים קטו.). ומכל החי. על שם שהיה עתיד נח להקריב מהן, דכתיב (בראשית ח) ויקח מכל הבהמה הטהורה וגו׳ (לעיל ה:). שחיין ראשי אברין שלה. ולמה לי לאזהורי עלייהו אי לאו משום הקרבה שהקריב מהן בצאתו מן התיבה (זבחים שם). מלהחיות זרע נפקא. דטריפה אינה יולדת (שם). בדומין לך. למעוטי טריפה (שם). תמים בדרכיו. עניו וקבלן (שם) עניו ושפל רוח (לעיל ו.). וצדיק במעשיו. אלא תמם (שם). לצוותא בעלמא. אתך לאו למדרש כדומין לך אלא להודיעו שלא עושה אלא לכבודו להיות לו לצוותא (זבחים קטז.) לעמוד עמו י״ב חדשים בתיבה, ומיהו טריפה לא תעייל, שלא תמות ובטל הצוותא, אבל זקן וסריס שפיר דמי, קמ״ל (לעיל ו.). להחיות זרע. לאו לצוותא בעי להו, ומעתה על כרחך אתך יתירה היא למידרש ביה כדומין לך (זבחים שם). לשוחט בהמה למרקולים. אע״פ שעבודתו דרך בזיון [illegible] לאו עובדין דרך כבוד, ולא קרינא ביה איכה יעבדו ואעשה כן ואפ״ה מנין שהוא חייב (זבחים קו.).